

Parlamentey učí děti demokracii

Lektorka Centra pro demokratické učení Terezie Vávrová vysvětluje, jak fungují v Česku žákovské parlamentey

JITKA POLANSKÁ

Převodně vystudovaná historička a politoložka Terezie Vávrová pracuje v Centru pro demokratické učení (CEDU), kde se věnuje žákovským parlamentům. Mapuje je, síťuje a dalším školám předává metodiku, jak je zakládat a udržet při životě. Na konci letošního března získala za inovace ve vzdělávání cenu EDUína.

LN Slovo parlament asociuje místo, kde se debatuje. Je i žákovský parlament zaměřený na politiku?

V anglicky mluvících zemích se mu říká school council, školní rada, nikoli parlament. Žákovské rady jsou v tamních školách poměrně rozšířené. Samospráva komunit je tam daleko běžnější než v Česku. Název parlament se u nás vžil asi proto, že jde o zapojení žáků do rozhodování prostřednictvím volených zástupců. S politikou ve smyslu řešení politických témat to nesouvisí, snad s výjimkou některých studentských parlamentů na gymnáziích. Tam se někdy stává, že se iniciativy chopí studenti, kteří si chtějí třít své debatérské schopnosti a mají zájem i o politiku. Parlament pod jejich vedením pak vydává různá stanoviska k věcem veřejným a chová se do určité míry politicky.

Většina žákovských parlamentů je ale praktická, fungují spíše jako vzdělávací nástroj občanské výchovy. Děti se v nich při řešení konkrétních projektů, malých i větších, učí rozhodovat a jednat ve skupině i v širší komunitě, což se jim v dospělosti bude určitě velmi hodit. Právě nedostatek kompetencí pro kolektivní rozhodování je slabým místem české společnosti, kde se demokracie dlouho neprojevila, a to ani na úrovni komunit.

LN Jak takový žákovský parlament vlastně vypadá? Kdo jsou jeho členové?

Každá třída do parlamentu obvykle vysílá dva volené zástupce, kteří pak své spolužáky o jeho činnosti informují. Tímto mechanismem je parlament napojen na celou školu a skrze rodiny žáků i na celou komunitu – vesnici, čtvrť... Shromáždění se zpravidla schází jednou za čtrnáct dní, před začátkem školy nebo odpoledne. Má svého koordinátora, jímž je většinou některý z učitelů. Ke komunikaci se třídami se často využívají třídnické hodiny. Když ne, děti poprosí o vstup do hodiny nějakého vstřícného učitele. Parlament může být prvostupňový i druhostupňový – nebo taky jeden velký pro všechny třídy. Děti z prvního stupně se většinou zapojují od druhé nebo třetí třídy.

LN Je za tuto práci koordinátor nějak odměňován?

Někdy to škola pokrývá z rozpočtu na disponibilní hodiny, jindy je parlament veden jako kroužek – a v rámci toho se hraje i práce koordinátora. Někde je to ale vyložené dobrovolná neplacená činnost. Něco se dá zaplatit z evropských fondů, školení koordinátorů pro více škol může třeba zaplatit zřizovatel nebo Místní akční skupina.

LN Jaké věci děti v parlamentu nejčastěji řeší?

Častým tématem je jídlo ve školní jídelně. Dětem třeba nechutnají obědy. Nebo by chtěly nějaké drobné zvelebení školy, dejme tomu zrcadla na toaletě. Je důležité, aby koordinátor pomohl dětem vymezit hrací pole, na němž se změny mohou odehrávat, například jim sdělil, čím se musejí při vaření povinně řídit paní kuchařky, jaký je rozpočet a podobně.

Co je možné zlepšit? Děti v žákovských parlamentech často řeší školní obědy či drobná zvelebení školy, říká Terezie Vávrová.

FOTO MAFRA - DAN MATERNA

Opakovaně se ukazuje, že děti potěší i malá změna, na kterou by dospělí bez nich nepomysleli, klidně jen dva odpadkové koše navíc. Jinde ovšem mají parlamentey za sebou i celkem ambiciózní projekty pro celou místní komunitu. V Jilově u Prahy žáci zařídili vznik vícegeneračního workoutového hřiště pro celé město. Vágní plán radnice se díky nim stal skutečností. Udělali komunikační kampaň v rámci jimi organizované komunitní události pro rodiny, kde o záměru postavili hřiště informovali. Našli vhodnou lokaci, vyjednali souhlas sousedů a navázali kontakt s odborníkem na tento typ hřiště z jiného města.

LN Kdy v našich školách vznikly první parlamentey?

Pár škol je založilo už v 90. letech, na vlně nadšení z návratu demokracie, nebylo jich ale moc. Boom nastal až tak před pěti sedmi lety.

Ředitelům je čím dál jasnější, že to není hrozba, že se nestane, aby jim skrze parlament někdo házel klacky pod nohy nebo že by najednou děti získaly moc rozhodovat o všem ve škole. Mimo chodem, jeden ředitel dokonce zažil přesný opak. Skupina rodičů si na školu stěžovala České školní inspekci a ta při vyhodnocování situace využila i žákovský parlament, který se za ředitele postavil. Ovšem to, že by děti organizovaně řešily učitele nebo vedení školy, je na základních školách spíše vzácné.

Děti se v žákovských parlamentech při řešení konkrétních projektů učí rozhodovat a jednat ve skupině i v širší komunitě

LN Může být žákovský parlament zajímavý i pro zřizovatele škol?

Tak, jak zafungoval v Jilově, ano. Když je zřizovatel a vedení školy v souhře a parlament je akční, může to být jeden z prostředků stmelování celého místního společenství. Část zřizovatelů si začala uvědomovat, že škola je branou do místní komunity. Děti mohou docházet do domu seniorů, seniori zase mohou chodit do školy, a nejen na obědy. V menších obcích, kde je vazba těsnější, bývá propojení častější. Někde je zvykem, že se starosta osobně účastní zahájení zasedání parlamentu na začátku školního roku. U středních škol zřizovaných krajem je vazba méně obvyklá.

LN Nebývá instinktivní obavou prací zavaleného vedení školy, že parlament bude nástrojem kritiky a úkolování?

Na základních školách jsme zažili málokdy, že by děti využívaly parlament ke stížnostem na pedagogy nebo organizovaly nesouhlasné akce vůči vedení školy. Snad o něco typičtější je to pro gymnázia a starší studenty, kteří prožívají zásadnější období vzdoru. Na jedné střední škole se skutečně stalo, že se ředitel chtěl rozjet s jedním učitelem, který byl ovšem u žáků velmi oblíbený, a ti se ho přes parlament zastali, čímž vzniklo velké napětí.

Vyozorovali jsme ale, že středních odborných škol se to spíše netýká, jsou praktičtější zaměřené než gymnázia a nezřídka dokážou nabídnout komunitě něco opravdu užitečného, co má občanský rozměr. Třeba na Střední polytechnické škole Jilová v Brně má parlament dlouhou tradici a studenti jezdí radit i jiným školám, jak parlament založit a udržovat. Tahle škola pořádá benefice, podporuje SOS vesničky, studenti jsou hodně orientovaní směrem ke komunitě.

LN Čeho se podle vašich informací ředitelé ve vztahu k parlamentu ještě bojí?

Třeba toho, jak bude přijat učitelským sborem. Někdy může to-

tiz zvýraznit napětí v týmu. Část pedagogů z něj může být nadšená, část ho může celkem solidně torpédovat – a to může být zdrojem konfliktů.

LN Jaké jsou nezbytné podmínky pro to, aby parlament žil a skutečně něčemu sloužil?

Velmi důležité je, aby koordinátor správně uchopil svou roli. Z představ dětí pomáhá udělat projekt, na kterém se ony samy pak něco učí: „Chcete zrcadla na záchody? Fajn, tak se pojďme podívat na to, co to obnáší. Z rozpočtu školy to nepůjde. Máte nápad, jak by se na to daly sehnat peníze?“ Ukazuje dětem, kde nápad ještě stojí na vodě, a vede je k tomu, aby se k návrhům stavěly odpovědně. Aby byly kreativní, ale zároveň znaly mantinely, ve kterých se pohybují. Je pro děti v parlamentu takovým zrcadlem, dává jim promyšlenou zpětnou vazbu. Právě pro koordinátory je určena metodika, kterou školám předáváme.

LN V jedné škole mi koordinátor říkal, že děti usměrňuje v tom i onom, protože jejich představy nejsou realistické. Až mi přišlo, že jim nezbyl žádný prostor pro samostatnou iniciativu, která by je bavila. A on si na ně taky postěžoval, že údajně moc akcí nejsou...

Ano, riziko je i z opačné strany. Když se dětem křídla přistřihnou moc, budou pasivní. Bude se jim zdát, že nic nejde, a nebudou je to bavit. Je zajímavé sledovat krůček po krůčku vývoj v jednotlivých školách. Známe parlamentey, které začaly skromně, a začátku dělaly malé věci nebo organizovaly i akce zdánlivě bez užítka, třeba happening typu „všichni přijďte oblečení v červeném“. Ale vyzkoušeli si tím komunikaci a byla to stmelovací akce. Mimo chodem, právě takhle si otěstují i situace, kdy jim spolužáci řeknou: „To byl ale blbý nápad...“ Učí se pracovat s kritikou.

Některé parlamentey se však postupně naučily organizovat velkolepější věci. Základní škola Salvátora z Valašského Meziříčí sama

připravila program svatomartinského průvodu, děti si udělaly masky, nacvičily písničky i divadlo, a dokonce si na další rok do průvodu sehnaly živého koně. A tenhle rozlet měly, protože jim nikdo neříkal: „To už je vážně moc, to nejde.“

LN Jak dlouho se vaše organizace žákovskými parlamentey zabývá?

CEDU oslavilo loni deset let – a parlamentey jsou naše hlavní

Ředitelé se někdy bojí toho, jak bude parlament přijat učitelským sborem. Část pedagogů z něj může být nadšená, část ho může odmítat.

téma od samého počátku. Budujeme síť tzv. škol pro demokracii, která v současnosti sdružuje 184 škol s fungujícím žákovským parlamentem.

LN Kolik je aktuálně školních parlamentů v celém Česku?

Myslím, že kolem dvou tisíc.

LN Jak fungují parlamentey v zahraničí ve srovnání s Českou republikou?

Byli jsme ve Velké Británii, kde jsou parlamentey součástí silné místní tradice – síť školních rad je tam robustní. Ale dobré parlamentey mají například, možná trochu překvapivě, i ve Slovinsku. Tam je situace podobná té naší, jejich historie začíná teprve v 90. letech. Podobně jako u nás mají akreditované vzdělávání školních mentorů zaměřených na budování školního parlamentu. V Německu jsou školní parlamentey jen v některých spolkových zemích. Ve Francii jsme sice neviděli moc příkladů, ale řekla bych, že

Terezie Vávrová

■ Vystudovala mezinárodní vztahy a moderní historii na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy.

■ Po škole pracovala na úřadu vlády a ve spolku Antikomplex.

■ Od roku 2018 pracuje v Centru pro demokratické učení (CEDU), věnuje se hlavně vývoji metodik občanského vzdělávání, lektorování a vzdělávacím výzkumům.

■ Letos získala cenu EDUína za podporu žákovských parlamentů ve vyloučených lokalitách.

i tam jsou žákovské parlamentey poměrně dost rozšířené, stejně tak v Nizozemsku.

LN Máte v CEDU taky přímo učitele? Jak moc znáte terén?

Většina mých kolegů vedla parlamentey ve školách a pak se stali lektory u nás, naše vzdělávání vyrůstá přímo ze školní praxe. Jedním ze členů naší správní rady je ředitel základní školy v Kunraticích Vít Beran, která má mimo chodem taky dobrý žákovský parlament, vlastně dva – na prvním a druhém stupni.

LN Žákovský parlament, jak ho popisujete, nemá ambice významněji ovlivňovat chod školy. V takzvaných svobodných školách ale rady složené z žáků i učitelů opravdu rozhodují o všem. Viděli jste někdy „parlament“ tohoto typu?

Ano, byla jsem se podívat v legendární britské svobodné škole Summerhill. Pro Čechy je trochu šokující vidět, že se tam zcela přenášá odpovědnost na samotné dítě, na to nejsme zvyklí. Bojíme se, že to nezvládnou. Tak trochu nevíme, s kým máme ve skutečnosti tu čest, protože jsme děti nikdy v těchto rolích neviděli. Instalovat systém založený na takto širokém vnímání svobody a odpovědnosti do prostředí běžné školy je podle mě nemožné. Dospělí se vůči tomu budou silně vymezovat, nebudou tomu věřit.

LN Žákovský parlament a rada svobodné školy jsou tedy dvě úplně rozdílné věci, které se nikdy nesetkají?

Řekla bych, že tam, kde žákovský parlament dobře funguje, se zmenšuje nedůvěra k tomu, co děti dokážou a mohou mít na starosti. Školy, kde mají dobrý parlament, mají k dětem partnerštější přístup. Učitelé tam vidí děti v situacích, ve kterých je předtím neměli možnost vidět – a to přispívá ke svobodnějšímu klimatu ve škole. Ale nemyslím si, že z dobrého školního parlamentu může postupně vyrůst svobodná škola v radikálním pojetí typu Summerhill, kde všichni rozhodují o všem.

LN Koncem března jste dostala cenu EDUína za inovace ve vzdělávání, konkrétně za podporu žákovských parlamentů ve vyloučených lokalitách. O co přesně jde?

Na základě desetileté zkušenosti s žákovskými parlamentey věřím, že to je velmi dobrý vzdělávací nástroj s obrovským dopadem na školu i žáky samotné. Řekli jsme si, že bychom rádi vyzkoušeli zavést parlament i ve školách v sociálně vyloučených lokalitách – začali jsme v Chanově a v Obrnicích. Nebyli jsme si jisti, jakou podporu tamní školy budou potřebovat, na jaké překážky narazíme. Ukazuje se, že to jde. Parlamentey mohou předávat dětem odpovědnost i tam, kde zatím jinak moc naděje na změnu není.

Autorka je spolupracovnicí LN